

Слободан Антонић
ЈОШ НИЈЕ ГОТОВО
МИЛОШЕВИЋ

M
Vukotić
Media
Београд, 2015.

Слободан Антонић

**ЈОШ НИЈЕ
ГОТОВО**

Милошевић

M
Vukotić
Media

Рецензенти:

Милан Брдар

Милош Ковић

Карактер је човеку судбина

Карактер је човеку судбина, каже Хераклит. Ни за кога ово не важи више него за Слободана Милошевића.

Његова воља, борбеност и амбиција, али и политичка смелост и вештина – особине које ће бити јасније показане у овој књизи – довели су Милошевића до положаја најмоћнијег човека Србије. Ту моћ је задржао у наредних 13 година. За то време, надмудривао се не само са сецесионистичким лидерима југо-република и са српском опозицијом. Усудио се да заигра и против великих европских сила, па и против Америке. Како би га савладала, Америка је, најзад, морала са њим да ратује и да се помучи не би ли га оборила с власти и затворила. И кад се већ учинило да је савладан, он је суђење себи као вођи једне отпадничке земље, преокренуо у суђење америчком империјализму. Умро је као симбол отпора.

И тако, како време буде пролазило, вероватно ће се заборавити његова крутост, невелика осетљивост, па и повремена осиноност. Памтиће се његова упорност, храброст, политичка окретност, па и шармантност.

Да, без обзира на сву крутост – његов ход је упоређиван са кретњама робота – Милошевић је умео да буде шармантан. Остављао је добар утисак и на оне који га нису политички волели. „Био је кадар да шармира, што су учили многи међународни посетиоци и преговарачи“, каже Ајвор Робертс, британски амбасадор у Београду (1994-1998), у својој књизи *Разговори с Милошевићем* (2012).

„Он је знао шта хоће и имао је моћ да све његове одлуке буду извршене у Србији, а често и ван ње. Био је изузетан слушалац – никада није упадао у реч – и одмах је схватао суштину. Био је изузетан преговарач: мисли су му биле јасне, одлучне и разумне, нарочито када у руци држите адут у облику санкција. Милошевић је знао како да тражи максимум, али и да се одлучи за друго најбоље решење ако процени да се сакупила `критична маса` – омиљени Милошевићев израз – позитивних елемената. Ако је понекад грешио, било је то због тога што је понекад настојао да превазиђе себе играјући на све или ништа“.

Ово играње „на све или ништа“, спремност да се уђе у велики ризик, још једна је црта Милошевићевог карактера о којој ће убрзо бити више речи. Али, када говоримо о шармантности, она се није тичала само дипломата. Милошевић је својом речју и држањем умео да опчини и обичан свет, нарочито у почетку, када његову власт још није ухватила „дворска склероза“. И о томе ће се говорити овде.

Ево како Милошевића описује Ворен Цимерман, амерички амбасадор у Београду (1989-1992), у својим дипломатским мемоарима *Порекло једне катастрофе* (2003):

„Први утисак који оставља српски лидер је импресиван... Енглески му је добар а говори снажно и јасно. При руковању, шака му је мекана, али саговорника гледа право у очи. Када му се обраћате, он заиста слуша. Његов изглед није у складу са имиджом `чврстурукаша`. Његови херувимски образи дају лицу дечији израз... Пије виски с ледом (никада нисам видео да је попио више од једне или две чаше) и пуши италијанске цигарилосе. Његово понашање је увек љубазно; иако су сви наши разговори били свађалачки, никада није дошло до вике. Многи амерички политичари изашли су из његовог кабинета с узвиком: `Па, он није ни приближно тако лош како сам очекивао`“.

Такође, за Милошевића његови саговорници кажу да је умео да износи разлоге са снагом и уверењем, при чему је аргументацију настојао да прилагоди саговорнику. Американцима је, као што сведочи Цимерман, о положају Албанаца на Косову (1989) говорио следеће: „Србија је косметским Албанцима дала њихову сопствену владу, њихову скупштину, њихову националну библи-

отеку, њихов универзитет. Чак им је дала и њихову Академију наука. Да ли су САД својим црнцима дали Академију наука?”

Био је „тврдокожац“, добро је одолевао притиску. Цимерман вели следеће:

„Не могу да се сетим да сам икада видео хладнокрвнијег политичара под притиском од Слободана Милошевића. Марта 1991, ручао је са мном и са шест других западних амбасадора. Било је то за време једне од најексплозивнијих криза у његовој политичкој каријери. Недељу дана раније, пребродило је највеће уличне демонстрације покренуте против његове власти... На ручак је дошао после четворочасовног састанка са непријатељски расположеним студентима Београдског универзитета. Упркос томе, изгледао је и понашао се као да за њега нема већег задовољства од ручка и дугог разговора с нама. Спокојно је одговарао на сва наша питања, тврдећи шаљиво да су косовски Албанци најразмаженија мањина у Европи, да су уличне демонстрације (које су њега довеле на власт) погрешне и да Србија има најслободније медије и најслободнији изборни систем у Југославији“.

Како је могуће да су исти људи који су Милошевића, у мемоарима, описивали као пријатног, шармантног, интелигентног, образованог, убедљивог и – дечачки руменог, за њега, истовремено, говорили и да је инспиратор геноцида, организатор злочина, безочни лажов и макијавелистички властодржац? И како се може бити једно и друго? Ево објашњења које даје Цимерман:

„Постојала су, заправо, два Милошевића. Милошевић Један, био је тврдокорни линијаш, ауторитаран, ратоборан, склон хаосу и спреман на употребу силе у стварању Велике Србије. Био је напрасит, мрзео је западњаке и говорио српски. Милошевић Два био је учтив, пријатан, кооперативан и стално је тражио разумна решења за југословенске проблеме. Био је миран, волео је да се сећа својих банкарских дана у Њујорку и добро је говорио енглски.

Милошевић Два често је био принуђен да исправља ужасну штету коју би угледу Србије нанео Милошевић Један, привремено послат у свлачионицу. Тамо би му његови послушници извидали ране и припремили га за наредну рунду. Једина сигурна ствар била је да ће се Милошевић Један увек враћати“.

То је, дакле, слика доктор Џекила и мистера Хајда: пријатног

центлмена и чудовишта. Али, да би се доктор Џекил претворио у мистер Хајда, у причи Р. Л. Стивенсона, био је неопходан напиток. Шта је био Милошевићев еликсир? То је, по многима који су га познавали, као и по онима који су о њему писали, била – моћ. Политичари који су је збиља поседовали описују је као дрогу и афродизијак у једном. Милошевић је уживао у моћи, она је врло брзо постала главни део његовог света.

Али, моћ га је и опуштала, некад и превише. Јер, као што ћемо видети у овој књизи, управо онда када је био најмоћнији, Милошевић је чинио и највеће грешке. Но тада се поново будио у њему онај вешти технолог власти и упорни борац, и грешке су исправљане. Управо на тај начин Милошевића описије и његов блиски сарадник Борисав Јовић, у својој књизи *Од Газиместана до Хаја: време Слободана Милошевића* (2009).

„Главна политичка одредница Милошевића, ипак, била је политички прагматизам. За њега начела нису била толико важна колико политички успех и одржање на власти. Томе је подређивао све.

Може се рећи да је у многим стратешким циљевима доживео неуспех – или што је био лош стратег, или што је погрешно процењивао ситуацију – али и да се безброј пута као прагматичар изузетно вешто извлачио из безизлазне ситуације.

Оно што је било најгоре, својим политичким потезима је сам себе доводио у ћорсокак, а онда се разним манипулацијама из тога извлачио. Просто је била постала навика да буде тако, па се у свакој ситуацији очекивало као сигурно да ће он наћи излаз кад је најтеже“.

У овом одломку Јовић за Милошевића вели да је био лош стратег, али добар тактичар. То је доста раширено мишљење о Милошевићу. „Изванредан тактичар, лош стратег“, рећи ће за њега и Карла дел Понте, у својој уводној речи на суду у Хагу. „Милошевић се концентрисао углавном на непосредне проблеме, а одговор на стратешка питања код њега је гласио: `Ја сам Срећко Срећковић`“, оцењује и Вељко Кадиевић. „Он је мајстор дриблинга на малом простору, али не уме да води велику игру“, непрестано су понављали аналитичари током деведесетих. Да ли? И на то питање потражићемо одговор у овој књизи. Видеће-

мо да је тај одговор нешто сложенији од једноставне схеме Дел Понтеове.

Коначно, када већ говоримо о Милошевићевим манама као политичара, ту је и питање његове супруге, Мирјане Марковић. Сматра се да Милошевић није био слаб на друге жене. Али, он је, за једног политичара, био недопустиво слаб на сопствену супругу. Јовић то овако каже:

„Њега је жена у политици упропастила. Откад је њу почео да пушта да се јавно меша у политички живот и да утиче на његово политичко понашање и на политичке одлуке, све му је кренуло низбрдо, док није потпуно пропао“.

Овакав утисак имају и други. Ајвор Робертс приповеда да су он и Милошевић током преговора око плана Контакт групе

„радили искључиво у четири ока и било је јасно да се он не консултује ни са ким – изузев можда са својом супругом. Њен утицај на њега је легендаран и, по мом осећају, био је само штетан. Она га је заиста држала у шаци иако је он био потпуно рационалан, а она сва у власти идеологије“.

Како је то Мирјана Марковић држала Слободана Милошевића „у шаци“? У „мачо култури“, каква је балканска, слабост на сопствену жену није „природан“ облик понашања. Милошевић као да је, постепено, Мирјану Марковић уздигао готово до савладара. То је морала бити грешка – њен политички таленат није се могао мерити с Милошевићевим. Но, чиме га је то Мирјана импресионирала да с њом подели оно што му је најдраже – моћ? Јовић приповеда један догађај из 1991.

„Милошевић је, још у то време, у канцеларији председника Републике, поставио на зиду огромну слику своје супруге. Били смо тада у изванредним односима, тако да није било препрека да један другоме кажемо све што сматрамо да је потребно. Рекао сам му да је то што женину слику држи у својој службеној канцеларији – брука. Сви ће му се подсмевати због тога, треба одмах да је скине и носи кући. Одговорио ми је да ће Тита да скине – још је, наиме, у његовој канцеларији стајала једна уметничка слика, уље на платну, са Титовим ликом. А супругу ће да задржи.

Та његова изјава, коју сам примио као шалу – показало се касније – речена је заправо дубоко промишљено... Не би нико из-

над своје главе, у канцеларији у којој ради, поготову председник Републике, држао нечију слику као икону, ако му тај, који је на слици, није неко ко га инспирише, месија који му даје путоказе“.

Месија? Да ли је један харизматски лидер, заправо, у сопственој кући имао особу са још јачом харизмом? Или је и у прављењу партије својој жени Милошевић показивао знаке политичке рационалности? И о томе ће бити речи у овој књизи.

Књига која је пред читаоцем, дакле, одговараће на ова и нека друга питања у вези са Милошевићем – његовим карактером, његовом владавином и његовом судбином. Она ће то радити првенствено приповедањем догађаја, па ће тако читалац моћи и сам доста тога да закључи. Наравно, ти догађаји су се, најчешће, тицали и свих грађана Србије, припадника српског народа, али и многих других људи. Заправо, није претерано рећи да је судбина милиона, током деведесетих, у много чему зависила од Милошевића – од његових одлука, од његове памети, од његовог карактера, па и од његовог срца.

Па да видимо тај карактер, те догађаје и ту судбину.

1801

„Нико не сме да вас бије!“

Милошевић је власт у Србији преузео 1987. године, тако што је одлучним и смелим подухватом уклонио свог дотадашњег политичког покровитеља и првог човека Србије, Ивана Стамболића.

Стамболић је дотле био главни партијски спонзор Милошевића. Свуда га је иза себе постављао. Када је Стамболић отишао са места председника Градског комитета Савеза комуниста Београда, на то место довео је Милошевића. Када је Стамболић прешао да буде председник ЦК СК Србије, на своје место опет је довео Милошевића. Тада се, од важнијих људи, једино побунио Драгослав Дража Марковић. Али, од 160 чланова ЦК СКС, само су седморица били против избора Милошевића за председника српског ЦК.

А онда је Милошевић оборио и свог главног покровитеља. Видећемо како су у победи над Стамболићем, Милошевићева одлучност и самопоуздање имали пресудну улогу. Важни чиниоци, још, били су и спремност на ризик, воља за успехом, и младост. Милошевић је, 1987. године, имао 46 година, и био је међу најмлађим руководиоцима тадашње југословенске номенклатуре. Но, Милошевић је, осим тога, добро погодио и очекивања ширег чланства, у српском делу партије, да се систем демократизује и да се заустави сецесионизам на Косову. Зато је и успео.

Милошевић је, први пут, осетио „политичке трнце“ због јавне подршке масе, 24. априла 1987, на Косову пољу. Њега је тамо по-

слао Иван Стамболић, који је и сам, 6. априла 1986, покушао да на истом месту умири негодовање неколико хиљада тамошњих Срба. Иако му је маса скандирала „Иване, Иване!“, Стамболић је том приликом остао одвојен од обичног света, задржавши бирократску уздржаност према маси.

Милошевић је, међутим, поступио другачије. Док је улазио у Дом културе у Косову Пољу, где се одржавао састанак, маса се гурала напред, како би га поздравила. Гурање са полицијом испред улаза се наставило и током састанка који се одигравао у сали. Полиција, у којој су већину чинили косметски Албанци, употребила је палице. Демонстранти су почели да узвикују: „Убице, убице!“, на шта је Милошевић изашао да види шта се дешава. Када су му се Срби пожалили да их туку, Милошевић одлучно и гласно изговара реченицу: „Нико не сме да вас бије!“.

Ове речи окупљени су дочекали с одушевљењем. Милошевић, понет клицањем, затим се враћа у салу и држи надахнути политички говор – говор који потпуно одудара од тада убичајене, стерилне, комунистичке реторике:

„Ви треба да останете овде. Ово је ваша земља, овде су ваше куће, ваше њиве и баште, ваше успомене. Нећете ваљда да напустите своју земљу јер се у њој тешко живи, јер су вас притисли неправда и понижење? Никада није било својствено духу српског и црногорског народа да устукне пред препрекама, да се демобилише кад треба да се бори. Треба да останете овде и због предака и због потомака. Претке бисте обрुкали, а потомке разочарали“.

Овај говор је, због емоција и понетости, био заправо рукавица у лице целој комунистичкој номенклатури. Први се нашао погођен Иван Стамболић. Он је на наредној седници Председништва ЦК СКС, како сведочи Борисав Јовић, узгред и ван дневног реда, због наступа у Косову Пољу критиковао Милошевића. Сматрао је да је Милошевић претерао у отвореној подршци косовским Србима. Милошевић је критику одлучно одбио, и на томе се тада све завршило. „Све је изгледало само као мала чарка“, каже Јовић. Милошевић је, наиме, био штићеник и део екипе Ивана Стамболића. Нико није мислио да ће се из тога изродити велики сукоб.

А онда је Драгиша Павловић, председник Градског комитета Београда и други Стамболићев претеже, уприличио новинску

кампању. У њој је езоповским језиком критикован Милошевић. То је у јавности ретко ко разумео. Но Милошевић је, наравно, све одмах разазнао и организовао контра-кампању. Када се Павловић није повукао, Милошевић, изненада, заказује седницу Председништва ЦК СК Србије са само једном тачком дневног реда:

„Иступање Драгише Павловића, 11. септембра 1987, на састанку са главним уредницима и секретарима ОО СК јавних гласила – политичке последице“.

Доцније, на Осмој седници, Љубинка Трговчевић, историчарка, рекла је да, колико је она успела да утврди, од рата па до тада, ниједна седница ЦК није била заказана са тачком дневног реда која се односила на једног човека. Ако је то тачно, то најбоље показује смелост или дрскост Милошевића у рушењу успостављених правила игре комунистичке номенклатуре. Читава формулација дневног реда јасно показује Милошевићеву одлучност да се одмах – без предуге припреме – обрачуна са Драгишом Павловићем. То је, за комунистичке услове, био прави блицкриг.

Треба разумети да је тај муњевити рат, у који је Милошевић ушао, био ризичан. Иако на доцнијој VIII седници, 23. и 24. септембра 1987, тако није изгледало, тренутни однос снага у врху српске комунистичке номенклатуре био је прилично изједначен. То ће се видети управо на дводневној затвореној седници Председништва ЦК СК Србије, 18. и 19. септембра 1987. (тзв. XXX седница). На гласању, од 20 чланова Председништва, Милошевић је имао подршку њих 11. Практично, један глас је пресудио.

Истина, од тих девет гласова који нису били *за*, пет је било против, а четири уздражана. Та четири уздржана гласа била су из покрајина. Но косовски и војвођански кадрови такође су били против Милошевића. Изигравајући да су изнад „србијанских свађа“, они су се уздржали. То им је била кобна грешка – да су гласали поштено против, било би девет напрема десет. Недостајао би само један глас, па да се блокира Милошевићев блицкриг. А и тај глас могао се наћи – било би довољно да се неко са друге стране уздржи од гласања.

Било како било, већина од једног гласа била је доста да, доцније, колебљиви чланови Централног комитета одаберу страну. Јер, наћи се у мањини, у комунистичком режиму, значило је у

следећем кораку наћи се ван сваке власти. Тесна победа на Председништву ЦК претворила се, тако, у глатку победу на Централном комитету.

Милошевић је у овој унутарпартијској борби победио само зато што је био храбрији и одлучнији, како у наступу, тако и у идејама. Својом енергичношћу, али и *идеологијом акције*, успешније је мобилисао присталице и привукао неопредељене. Магнетофонске белешке са ове затворене седнице Председништва ЦК СК Србије, које ћемо сада да погледамо, најбоље показују зашто је много борбенији и храбрији Милошевић, спреман да преузме ризик, победио бирократски искуснијег и не мање вештог Стамболића. Јер, Стамболић се, у најважнијем тренутку каријере, уплашио од чеоног судара са политичким противником, показао слабост и попустљивост – и због тога био поражен.

Драма на Председништву

Ево нас, дакле, на седници Председништва ЦК СКС, првог дана обрачуна, 18. септембра. Читаоца молимо за стрпљење, најважнији говори су кратко дати и прокоментарисани, али из тока ове седнице, који ће се овде анализирати, савршено се може видети Милошевићева политичка вештина, технологија ширења власти, владање ситуацијом и однос спрам противника и савезника.

Милошевић је, на почетку, у тактичкој предности – он води седницу, он је формулисао дневни ред, па ако се дневни ред усвоји, то је важна тактичка победа у првој рунди меча. Одмах се за реч јавља тадашњи председник Председништва СР Србије, још увек први човек номенклатуре.

Иван Стамболић: „Мислим да овакав дневни ред није прикладан и уобичајен. Мислим да је својеврстан преседан... Мислим да би такав пут у проблеме имао веома тешке последице по Савез комуниста Београда“.

Стамболић овде улаже цео свој ауторитет. Говори први, сигуран је у себе – мада би већ морао да је на опрезу јер је злокобан знак то што га је, код представљања позваних, Милошевић поменуо само по функцији, не и по имену. Одмах за њим дневни ред оспоравају и други тврди стамболићевци.

Миленко Марковић: „Изненађен сам овако драматичним сазивањем седнице Председништва са главном тачком `Иступање Драгише Павловића – политичке последице`... У поменутом

иступању нисам могао ни да наслутим антипартијску позицију.. Морали бисмо имати у виду и чињеницу да је о томе, између осталог, управо јуче расправљао и Градски комитет који је подржао излагање Драгише Павловића“

Момчило Баљак: „Овакав дневни ред не прихватам, јер се лична одговорност било ког појединца не може стављати на дневни ред... Ја вас питам: ко је следећи?... Говор Павловићев бих мирне душе потписао“.

Васо Милинчевић: „На позиву за седницу пише `Председништво строго пов. 290/1`. Питам се за кога је ово строго поверљиво ако синоћ на телевизији чујем другарицу Радмилу Анђелковић, моју колегиницу овде из Председништва, да јавно преко телевизије обавештава о овој тачки дневног реда? Како се ја као члан овог тела могу осећати да сазнајем са телевизије да ће бити затворена седница са дневним редом који још нико није добио?“

Међутим, то су само четири говорника која су против дневног реда – премало. Већ ту се види почетни однос снага, према којем се сви опортунисти почињу равнати. председавајући, Милошевић, сада узима реч и кратко и јасно каже:

Милошевић: “Тачно је једино то да је формулисање тачке дневног реда извршено без увијања. Тачно је и то да се нешто разликује од досадашње праксе. Међутим, и ту праксу ми морамо да мењамо јер нас је та пракса нејасног изражавања о питањима о којима треба да говоримо и довела до ове ситуације.”

Бриљантно! Милошевић сместа ставља до знања да нема шале: мења се дотадашња конформистичка пракса незамерања, наступа нешто ново. Одмах даје предлог дневног реда на гласање.

Милошевић: “Петнаест је за – значи већина. Ко је против? Против су четири. Констатујем да је усвојен дневни ред. Молим да се и у записник уведе да су се против предложеног дневног реда изјаснили другоги Милинчевић, Баљак, Миленко Марковић и Павловић.”

Опет погодак: они који су против, тиме што су апострофирани, истовремено су и обележени. То је разговетна претња, коју не могу а да не уоче искусни партијски кадрови. Стамболић, који није члан Председништва СК Србије, није имао право гласа.

Но, сада је он први пут поражен. Већ тада више није први човек Србије – сада је само један од двојице. Креће реферат секретара Председништва.

Зоран Соколовић „Посебно тежак ударац акцији и напорима СК нанело је иступање Драгише Павловића... Његово излагање на састанку са главним и одговорним уредницима и секретарима ООСК у јавним гласилима, 11. овог месеца, у Градском комитету, нанело је велике политичке штете... Павловић каже да `укупно стање на Косову, које се не поправља ни потребном, ни пожељном, ни олако обећаном брзином, ствара опасну атмосферу`, итд... Одмах се намеће питање: ко је `олако обећао брзину`?... Уместо да појачамо напоре, да појачамо јединство за ефикасно и бескомпромисно остваривање Закључака, што цео српски народ тражи, када је свако колебање равно поразу и предаји, дошла је изјава друга Павловића о олако датим обећањима за брзе промене на Косову. То је тежак ударац Савезу комуниста, који је задат у најтеже време... Ми смо дужни да ова питања расправимо и о томе обавестимо Централни комитет.“

Оптужница је јасна и политички смртоносна – Павловић се, са својом „олако обећаном брзином“, супротставља напорима СК да среди стање на Косову. Сада следи извештај Радмиле Анђелковић о јучерашњем састанку Председништва Градског комитета. Важно је одмах демантовати тврдњу Миленка Марковића да је ГК подржао Павловића. Драгиша мора бити јасно изолован, окружен и политички устрељен.

Радмила Анђелковић: „Један број учесника у расправи (у ГК) безрезервно је подржао излагање друга Павловића... Један број учесника у расправи је био резервисан... По питању излагања друга председника (Павловића) Председништво (ГК) се није изјашњавало гласањем. Председник Градског комитета је то образложио његовим уверењем да ћемо на данашњој седници успети да дођемо до јединствених ставова“.

Каква грешка Драгише Павловића! Уместо да је на седницу, на којој му се скида глава, дошао са подршком свог ГК, он се нада компромису. Видећемо да је то, заправо, идеја Ивана Стамболића – „да се Слоба и Буца (Драгиша Павловић) помире“. Стамболић још не схвата да је Милошевић кренуо пуном паром, да је у

налету, да он неће помирење, неће компромис. Јер, Милошевић је, као и сваки амбициозни политичар који је осетио да је дошао његов тренутак, кренуо на све или ништа.

Сада узима реч Драгиша Павловић. Уместо да на седници, на којој је он једина тачка дневног реда, одмах започне против-напад на Милошевића – и отворено га оптужи за разгоревање српског национализма, или да, макар, изјави да је већина у ГК уз њега, па да ће ово довести до расцепа у СКС, он почиње да петља, да замуцкује (одломак који следи је интегралан).

Драгиша Павловић: „Другарица Радмила је рекла да ће она, поред тога, још нешто да каже и рекао сам да се јави када буде желела. У томе када се јавила она је рекла... то што је поновила... то што... сам ја већ рекао, тако да се стекао утисак као да... мислим, да смо могли да избегнемо то објављивање у јавности на такав начин... да је другарица Радмила... да није извела... седница је била јавна, није писало нити се знало да ли ће ова бити отворена или затворена седница, тако да ни ја нисам био у прилици да макар кажем на тој седници – другови, немојте о томе извештавати“.

Па шта сад прича? Оправдава се што се у јавности јуче са-знало да је он данас на дневном реду Председништва, шта ли? Губитник – то је, после оваквих речи, могао да помисли сваки разумни и искусни комунистички политичар. Један од њих је Петар Грачанин, и ево шта он каже:

Петар Грачанин: „Иступање друга Павловића... није примерно и недозвољиво је као метод у нашем СКЈ... Друг Павловић треба да каже... које су те снаге у ЦК које обећавају, а не могу да изврше обавезу?“

Ово је директна прозивка, на ово треба директно одговорити, најбоље противнападом на Милошевића. Но за Грачанином следи још један генералски кадар, члан Председништва СФРЈ:

Никола Љубичић: „Председник Председништва ЦК СКЈ, друг Крунић, на нашем Председништву СФРЈ критиковао је изјаву Драгише Павловића и рекао да се он својом изјавом додворавао штампи и... да то отежава споровођење тих одлука (СК о Косову)... Сматрам да све што се дешава у граду (Београду) указује да једна критика рада Градског комитета стоји“.

Љубичић овим даје информацију важну за оријентацију – и „они горе“, геронтократија из Председништва СКЈ и СФРЈ, није за Павловића. И да, у том тренутку Бошко Крунић, тај стари и искусни аутономашки кадар, подржава Милошевића наспрам Стамболића. Ивана не воле због његове успешне позиционе борбе против аутономаштва. Зато сад хоће да га мало ослабе подржавајући, како се њима чини, слабијег у фракцијској борби. Грешка. Ево га још један ветеран:

Добривоје Видић: „Ја мислим да друг Милошевић има право кад тражи рад и брзину, ефикасност у решавању проблема... Мислим да је друг Павловић направио грешку када је рекао: `Укупно стање на Косову које се не поправља, ни потребном, ни пожељном, олако обећаном брзином, ствара опасну атмосферу у којој као да се свака изговорена реч против српског национализма доживљава као попустљивост према албанском сепаратистичком национализму`... Ово није требало да каже... Из овога се, разуме се, онда, изводе закључци о томе да ли друг Павловић стоји на позицијама ЦК СКЈ и СКС, с обзиром да се у тим документима форсира брзина, у добром смислу те речи, не брзоплетост, него брзина, рад, ефикасност... Дође тај `проклети` дан када то онда мора да се размрси. Тако је било са Жујовићем, тако је било са Хебрангом, тако је било са Ђиласом, тако је било са Ранковићем, тако је било у 1971. години са ситуацијом у Србији и Хрватској“

Ето, „проклети дан“ за „размрсивање“ је стигао. И свима већ треба да буде јасно да се одавде излази као покојник или пуковник. Сада поново наступа Драгиша Павловић, шта ли ће он рећи?

Драгиша Павловић: „Реч је о великом неспоразуму... Ја неке ствари морам и да разјасним и да објасним... Ја сам пре свега, мислио на оно што је београдска ситуација и што су београдски проблеми, а не да се схати као начин успоравања, или мање енергичности или било чега, акције спровођења закључака ЦК СКЈ и ЦК СКС на Косову“.

Павловић се оправдава, разјашњава и објашњава, он је у дефанзиви, то све делује бледо, „вади се“... Но, колико је Павловићево „нисам мислио“, толико је Милошевићеве екипе – „ма јеси“.

Рајомир Вицо: „Да је Буца ово овако изговорио не би било проблема... да се `олако обећана брзина` односи на националисте. Мислим да нема човека који ће то тако, Буцо, схватити. Националисти нису обећавали брзине, нису ни задужени да обећавају. Нико не очекује обећање од националиста“.

Драгиша Павловић: „Ми никада нисмо рекли да, на пример, Српска академија наука није наша институција система, или јесте, а то што је постала бастион национализама, то нисам ја одговоран... Замолио бих све другове да имају у виду, пре свега, неспоразуме, нејасноће“.

Борисав Јовић: „Да је при томе мислио на обећања која дају српски националисти... То не може, мислим, ако бисмо хтели да то објашњење прихватимо, то не може да се прихвати, то није ту речено... Зашто је ова реченица изазавала тако велику реакцију? Зато што се у јавности сумња да смо ми сви за енергичност у спровођењу тога што је за Косово закључено... Кажу - јесте, тачно је, нису јединствени, готово је. И зато је реакција била стравична... Према томе, последице постоје, нејединство постоји, не може се олако прећи преко тога“.

Бојдан Трифуновић: „Никаквим образложењем текста озбиљном човеку се неће доказати да се `олако обећана брзина` односи на српске националисте. Смешно би то било доказивати“.

Душан Чкречић: „Иступање друга Павловића једним доста езоповским језиком који није примерен за ту сврху... имао сам прилике да, са још три члна ЦКЈ, те вечери гледам на телевизији и сви су се питали шта ово значи?... То разваљивање и та релативизација оружја за борбу против албанског национализма, које представљају Закључци 9. седнице СК Србије, је чита“.

Зоран Анђелковић: „Састанак кадровски у ССОЈ-у, долази републички секретар (ССО) Словеније и каже: `Коначно сте ви у Србији схватили да се не може тако брзо решавати проблем на Косову`. Нормално, ја га убеђујем, доказујем му супротно, али он је то тако схватио из оног што је прочитао“.

За сада се, дакле, развија оптужба да Павловић, својим нејасним језиком, уноси забуну и тиме објективно наноси штету партијској политици. Павловић се некако брани, али увек по-

стоји опасност да се поново каже нешто за шта ће се нападачи закачити. Сада следи дуел Павловић-Милошевић.

Драиша Павловић: „Каже се обично да је аутентична интерпретација аутора, а да друга интерпретација свакако јесте ствар знања и поштења и опредељења... Још једном хоћу да кажем и да поновим да су атмосферу `брзо ћемо, лако ћемо` стварали други, а не форуми, а не комунисти... Кључни је проблем у неодговарајућем сучељавању са српским национализмом“.

Слободан Милошевић: „Осећам обавезу да кажем само једну речницу: није Павловићево излагање данас изложено критици у име одбране српског национализма. ...Ако у овом руководству било ко за кога сматра да је националиста, то треба да каже!“.

Ово је сада већ директан изазов Павловићу и прилика да из дефанзиве пређе у контранапад. Не би ли сада било најбоље да Павловић директно оптужи Милошевића да разгорева српски национализам? Шта би могао да изгуби? Али, стамболићевци се још, и после свега овога, надају неком компромису. Они не могу да верују да је дан политичког обрачуна стигао. Зато се јавља Стамболић и отворено нуди – помирење.

Иван Стамболић: „Ако ја, у овом контексту говорећи, кажем - `хладне главе, смирујмо, уразумимо`, исто тако кад Слободан Милошевић говори о бици за закључке, и говори о `врућим главама`, не сматрам то уопште проблемом. ...Треба да идемо на заједничку седницу два председништва... да се заиста договоримо, Слоба да буде увек на седници Председништва Републике понедељком, ја овде четвртком... Ја бих предложио још једну ситнију ствар – свакодневних пола сата разговора и кафа, и Слоба и Буца, људски да премостимо, знам и познајем људе, не могу да схватим да не може, ја мислим да може. И да не признамо да не може“.

Стамболић, који је политички „алфа мужјак“ за своју екипу, овде демонстрира да није у стању да реално сагледа ситуацију. Он мисли да због једне полуреченице Павловићу напосто не може да буде ништа, да неће да лети са функције? Он заиста мисли да је посреди непоразум? Одмах ће добити одговор.

Слободан Милошевић: “Ово се питање не може минимизирати својењем на персонални сукоб, као кад се деца међусобно

дуре. Поготово када је реч о релацији између Централног и Градског комитета која је утврђена Статутом СК... Израз `врућа` глава никада нисам употребио. Али сам нападао израз `хладна глава` када је Косово у питању... Зато што се та флоскула о хладној глави у ствари претворила у параван за одуговлачење решавања ствари на Косову“.

На Стамболћеву пружену руку уследио је шамар и још једна демонстрација практично-политичке одлучности, али и *идеологије* одлучности. А управо је одлучност кључна карактеристика лидера – „политичког алфа мужјака“. Стамболић се на ово љутуо, али опет недовољно.

Иван Стамболић: „Десет година се борим са проблемима везаним за Косово и мени инсинуирати да стварам параван за одуговлачење?!... То, Слобо, не могу да прихватима... Немојмо тако“.

Стамболић још увек Милошевића зове „Слобо“, он га још увек сматра другаром, делом исте екипе, и такве сигнале шаље Милошевићу и свима другима. Али брзо ће и он схватити да је то погрешан приступ.

Слободан Милошевић: „Ја теби не инсинуирам, ја само кажем да се та теза (о хладној глави) веома злоупотребљава. ...А да сам мислио да се она везује за тебе, ја се не бих устезао да кажем да се везује за тебе“.

Милошевић овим демонстрира храброст, он овим хоће да стави до знања да има толико снаге да се не мора служити езоповским језиком, политичком мимикријом, према јачима од себе. Не, заправо – он је најјачи. И зато отворено, када процени да треба, улази у конфронтацију са противником.

Ипак, још увек за Милошевића битка није добијена, још увек не изгледа довољно уверљиво да је Павловић крив само због те три речи – „олако обећана брзина“. Тако мисле и „покрајинци“ – функционери из Војводине и са Косова.

Азем Власи: „Кад узмемео да вршимо дубинско снимање говора, као што смо то и данас овде чинили, па Богдан Трифуновић, па Душко Чкребић, па још неки други, онда, заиста, човек може да се сети ко је оно рекао `дајте ми једну реч па ћу да напишем смртну пресуду`“.

Свешта Сшојак: „То што је Драгиша Павловић говорио, што

сам преко београдске ТВ пратио, а затим и читао, начелно и у целини узев, не изгледа ми спорно, иако... има места и критичким опаскама које се дају, и сам их имам, и неке ствари бих другачије и прецизније рекао.“

Јављају се и други стамболићевци, који „развлаче игру у ширину“.

Рагоје Стефановић: „Спорна је та квалификација о олако обећаној брзини. ...Ми смо на разним нивоима, индивидуално најчешће, а понекад, богами, и као форуми, свашта обећавали задњих неколико година, често доста олако и доста неодговорно. ...Не делим мишљење оних другова који су овде изнели став да је формулација Буцина у том делу од 11. септембра била погрешна“.

Тако је прошао први дан расправе на Председништву ЦК СКС. Милошевић је у великој предности, али противник још може да извуче реми, оне три спорне речи, ипак, некако нису довољене за обрачун и тријумф.

У другом дану седнице, Милошевић вади „кеца из рукава“. Стамболићевци су управо били наставили да доста успешно бране Павловића.

Момчило Баљак: „Мислим да сувише разговарамо о формулацијама, ситним формулацијама, а не о суштини... На такав се начин свако може истрањирати. Ја сам глупавих текстова написао у животу милион. Могу се критиковати формулације. Али, зар се заиста може прихватити да је Драгиша Павловић против политике СК?“

Бранислав Иконић: “Нема доказа да се ради о ставовима супротним одлукама и закључцима СКЈ и СКС. Сумња и резерва нису довољне за исправну одлуку ако нису доказане. А за мене то није доказано“.

Десимир Јевтић: „Ја нисам присталица бављења речима, већ делима... Докле год будемо тумачили шта је ко рекао, како је ко рекао, како је изгледао док је то говорио, други ће да раде“.

И сада долази драматични удар. Пошто је Јевтић завршио, Милошевић саопштава да је пре „сат и по, два“ стигло „писмо које је потписало пет чланова Председништва Градског комитета“ – Радош Смиљковић, Душан Митевић, Слободанка Груден, Јагош

Пурић, а пети потпис је нечитак. После провере аутентичности, сада то писмо може бити прочитано члановима Председништва ЦК СКС. А писмо гласи:

„Пре одржавања проширене седнице Председништва ГК заказана је затворена седница. На тој седници нам је друг Павловић прочитао писмо Ивана Стамболића у коме се даје подршка другу Павловићу, осудио је заказивање седнице Председништва ЦК СКС са дневним редом у коме се говори о политичким последицама иступања Драгише Павловића и информисао да ће Иван Стамболић тражити због тога заказивање пленума Централног комитета СКС“.

Милошевић: „Само хоћу (да поставим) ово питање – је ли прочитано писмо Ивана Стамболића на затвореној седници?“

Иван Стамболић: „Имам писмо при руци. (Чита) `Сматрам да су основни ставови, које је у свом иступању изложио друг Драгиша Павловић у складу са генералном линијом СКЈ и СКС... Од доласка друга Тита на чело КПЈ ниједан комуниста није позиван на одговорност зато што је заступао ставове СК... Овај преседан може имати кобне последице по организацију СК Београда, Србије и Југославије... Предложићу хитно сазивање седнице Централног комитета Савеза комуниста Србије`... То је писмо које сам послао и сматрао сам да на то имам право, чак и обавезу“.

Слободан Милошевић: „Ја морам да кажем да сам, заиста, тешко лично погођен овим догађајем, чак и емоционално... Ми-слим да су то ствари које заиста нису никада биле у нашем СК... Без записника, сви чланови Председништва (ГК), пре него што се отвори седница Председништва, упознају се са – такав је став, то је исправно`, и хајде сада `на седници Председништва имате да кажете да је такав став`. Нису то односи у нашем Савезу комуниста (какви треба да буду)“.

Дакле, видимо како овде Милошевић, користећи ефекат изненађења, ванредно вешто показује и личну увређеност што му наводни другови раде иза леђа. Истовремено, он оптужује да то „никада није било у СК“, односно да је такво понашање нестату-тарно и неморално.

Ефекат овог потеза је изузетан.

Душан Чкребић одмах тражи Стамболићеву главу.

Душан Чкребић: „Предлажем да се формира једна радна група која ће да размотри све околности, и ове нове, и да изнесе на Председништво, а оно на ЦК. Иначе, ми испадамо овде најобичнији магарци, што оволико времена разговарамо... Просто сам и ја изненађен, шокиран... То су сада неке нове методе у раду Савеза комуниста“.

Милошевић, међутим, неће радну групу и отезање. Он хоће одмах закључке, одмах да се утврди одговорност. Али, исто тако, одлично процењује да не може већ сад да иде на Стамболића, прерано је. Зато тражи да се напад усредсреди само на Павловића. А, после, и Стамболић ће доћи на ред.

Слободан Милошевић: „Мислим да овај предлог друга Чкребића може да буде умесан за шири контекст. А за основно питање које је на дневном реду..., ми имамо елементе да данас завршимо“.

Драиша Павловић: „(Чуди ме) ово додатно изненадно сазнање Слободана Милошевића, за које претпостављам да је знао још у току седнице Председништва ГК СК“.

Слободан Милошевић: „Ја сам сâм веровао да то није тачно. Као што видимо, то је тачно... Што нас нисте обавестили – тражимо пленум СК?“.

Иван Стамболић: „На крају седнице сам и хтео да тражим седницу ЦК“.

Слободан Милошевић: „Ако си мислио да тражиш седницу ЦК на крају седнице, онда ниси могао јуче да дискутујеш како ствар треба смирити, затворити, попити кафу и решити ствар“.

Шах – мат! Стамболић је приказан као дволични сплеткарош, који јавно говори о помирењу, а тајно, преко писама, организује пуч. Сада оне три речи више не могу бити случајне. На делу је, очигледно, котерија која ради против закључака и интереса целе Партије. Павловић види да је враг однео шалу, почиње оштрије да се брани, али опет помирљиво завршава.

Драиша Павловић: „Ако ми неко каже да је ово била демократски организована расправа ја се нећу сложити да је била демократска, а прихватићу да је била организована... Реч је о кампањи (напада) на председника ГК и акцији за његово смењивање... Желим да енергично отклоним све досадашње ин-

терпретације које иду за тим да неке делове тог говора (од 11. септембра) супротставе ЦК СКС... Свако друго тумачење сматраћу као напад на мој политички и лични интегритет. А у свему осталом како ћемо радити даље, можемо се договарати“.

Слободан Милошевић: „Немамо ми шта да се договарамо, овде се одлучује по Статуту СК, а не по договарању... Ово су ствари које су политички криминал и то никад у партији није забележено. И то не може да се ради... Да ли можемо са оваквим степеном нејединства да остварујемо закључке о Косову?... Па нисмо ми овде два дана седели због неке полуреченице. Па није нико имбецил овде... Нису лапсуси, није случај, него је реч о крупним разликама... Како изградити јединство? Одговор је дао Конгрес СК – изградити јединство диференцијацијом“.

„Диференцијација“ – то је реч која означава партијску чистку, и која улива страх у кости комунистичких кадрова. Наравно, Милошевић сада осећа да је дошао тренутак да капитализује огромну предност, само је важно да добро фокусира жртву на коју треба да се устреми Председништво.

Слободан Милошевић: „На ЦК треба да изађемо са ставовима који се односе на предмет дневног реда (на Павловића), не на цео овај контекст (не на Стамболића), јер ја гајим искрену наду и верујем чврсто у то да је друг Стамболић манипулисан, а не крив“.

Иван Стамболић: „У одређеном тренутку седнице, прочитано је то писмо да би се нашли у овом шоку, и оно је сада повод и разлог да се седница прекида и закључује... Ништа нисам урадио што је ван Статута... Не разумем зашто се једно писмо... зове криминалном политичком радњом?“

Бојдан Трифуновић: „Ја сам запањен резонавањем Ивана Стамболића да је притисак ово што су чланови Председништва (ЦК) сазнали као једну чињеницу, веома значајну за укупно одлучивање. То је притисак, а није притисак ако се човек број један у Републици обрати политичком телу које ће да одлучује и упозори га да ће то бити први случај, од доласка Јосипа Броза Тита, да се `тако и тако`? Па, добро, па нисмо ми наивни људи!“

Слободан Милошевић: „Другови, ја сам дужан, вршећи своју функцију, да вас упозорим да, уколико сада не доведемо до краја, да ће наступити велика политичка штета и велике политичке

компликације. Ми зато морамо да донесемо одлуку. Ако неки члан Председништва мисли да је у шоку, да није у стању да одлучује, нека не одлучује. Али, не може се оспорити право (осталим члановима) у Председништву да одлуче... Да Председништво предложи Централном комитету да друга Драгишу Павловића разреши дужности члана Председништва (ЦК)... Ко је за овај предлог нека дигне руку.“

Азем Власи: „Ја имам примедбу на начин вођења седнице. Молим да кажем! Не можемо ми тако, другови, о тако озбиљним стварима, само – `предлог, дај да бројимо гласове`... Ја сам погледао говор..., због таквог говора да сад предложимо меру, мене хвата страх. Нека се нађе тај у овој сали ко гарантује за себе да неће да му се догоди да говори тако да неко то схвати овако, други онако... Могу ја одмах да кажем, слободно ставите и мене на дневни ред!... Као члан овог форума, као комуниста и као човек, не могу да прихватим тако да идемо ми овако на гласање“.

Рајшмир Вицо: „Ја се чудим Азему да не може да одлучује на основу оволике дуге расправе, како ли ће тек онда на Косову моћи да одлучује и да диференцира тела и органе?“

Момчило Баљак: „Испашће да човека разрешавамо због једног говора... Сувише је деликатан тренутак да бисмо преко пања пресекали једну оваку одлуку.“

Слободан Милошевић: „Не говоримо уопште о једној реченици или делу излагања, реч је о проблему нејединства у СК“

Драиша Павловић: „Онда морамо да кажемо – у чему је то нејединство?“

Слободан Милошевић: „Па, зар је јединство у тренутку када је цео народ у залету да се реализују закључци о Косову, зар је јединство иступити са тим да је то `олако обећана брзина`? Ја сам запањем да код друга Павловића није присутна свест о томе какве је то реакције изазавало... Не смемо из ове сале да изађемо док немамо предлог за Централни комитет“.

Предрај Живановић: „Без обзира на то шта је друг Павловић мислио да каже, штета је већ настала и тиме направљена крупна грешка... Не могу да схватим, као млад човек и радник, да је све ово што се дешава у Партији могуће и да се прелази преко

таквих појава. ...Поједини другови се утркују ко ће више и дуже да говори. Дуге приче ништа не решавају, само кратко, јасно и акционо!"

Кратко, јасно и акционо – управо то је била формула Милошевићевог успеха. Пошто је пустио још мало расправе, тек толико да се сви до краја уморе, Милошевић ставља на гласање предлог Централном комитету да се Павловић смени из Председништва. Резултат гласања: 11 за, 5 против, 4 уздржана.